EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 13.3.2024
COM(2024) 123 final

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

o přezkumu 8. akčního programu pro životní prostředí v polovině období

{SWD(2024) 60 final}

1. ÚVOD 2
2. POKROK PŘI PLNĚNÍ PRIORITNÍCH CÍLŮ 3
2.1 Rychlé a předvídatelné snižování emisí skleníkových plynů a posílení přírodních propadů uhlíku 3
2.2 Posilování a začleňování aspektu přizpůsobení se změně klimatu, včetně ekosystémových přístupů 6
2.3 Čisté oběhové hospodářství 8
2.4 Nulové znečištění pro životní prostředí bez toxických látek 10
2.5 Ochrana, zachování a obnova biologické rozmanitosti 13
2.6 Snížení environmentálního a klimatického tlaku způsobeného výrobou a spotřebou 15
3. POKROK V PLNĚNÍ VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH PODMÍNEK 17
3.1 Provádění, vymáhání a právní stát v oblasti životního prostředí 18
3.2 Financování transformace 18
3.3 Správa pro integrovanou tvorbu politik 20
3.4 Udržitelné obchodní modely pro odolnou ekonomiku 20
3.5 Spravedlivá transformace a environmentální spravedlnost 21
3.6 Souvislost mezi životním prostředím a zdravím 22
3.7 Digitalizace 23
3.8 Celosvětové uplatňování 24
4. MĚŘENÍ POKROKU 25
5. ZÁVĚRY 25

1. ÚVOD

Zelená dohoda pro Evropu uznává závažnost generační výzvy, kterou představuje změna klimatu a zhoršování životního prostředí, jež podle varování vědců a stále častěji i podle ekonomů může dosáhnout bodu, z něhož již nebude návratu[1]. Díky ní nastoupila EU cestu stát se *„do roku 2050“* na světě prvním „*klimaticky neutrálním kontinentem, který účinně využívá zdroje, aby nezůstal opomenut žádný člověk ani žádné území*“[2]. Stanovuje transformativní program, s nímž se má EU stát moderní a konkurenceschopnou ekonomikou, která je odolná vůči vnějším otřesům a umožňuje lidem žít spravedlivý a prosperující život ve zdravém prostředí.

V návaznosti na Zelenou dohodu zřizuje **8. akční program pro životní prostředí**[3] rámec opatření v oblasti politiky životního prostředí a klimatu do roku 2030, který obsahuje šest tematických prioritních cílů pro rok 2030 a dlouhodobý prioritní cíl pro rok 2050, kterým je spokojený život v mezích naší planety. Soudržným způsobem určuje základní podmínky, které všem odvětvím umožní tyto cíle plnit. Provádění programu je rovněž zásadní pro dosažení environmentálních a klimatických cílů vymezených v rámci Agendy OSN pro udržitelný rozvoj 2030 a jejích cílů v oblasti udržitelného rozvoje a pro plnění mnohostranných dohod o životním prostředí a klimatu.

V souladu s čl. 5 odst. 1 8. akčního programu pro životní prostředí předkládá tato zpráva **přezkum v polovině období**[4] týkající se pokroku při dosahování tematických prioritních cílů. Zabývá se stavem základních podmínek a dosaženým pokrokem při sledování a hodnocení systémové změny. Ke zprávě je připojen pracovní dokument útvarů Komise, který poskytuje hlubší pohled na každý prioritní cíl, základní rámec a monitorování, jakož i na vizi programu do roku 2050.

Tento přezkum v polovině období čerpá z **monitorovací zprávy Evropské agentury pro životní prostředí (EEA)** o pokroku při plnění cílů programu[5], která vychází z monitorovacího rámce 8. akčního programu pro životní prostředí[6]. Zohledňuje rovněž diskuse s odborníky a zúčastněnými stranami z členských států, zpětnou vazbu získanou v reakci na výzvu k předložení faktických podkladů[7] a další související zjištění.

Celkově lze říci, že ambiciózní opatření, která EU přijala, vedla k pokroku, a to zejména v oblasti snižování emisí skleníkových plynů, zlepšování kvality ovzduší a mobilizace finančních prostředků pro ekologickou transformaci. **Dosažení cílů pro rok 2030 je na dosah**, pokud členské státy splní své závazky v oblasti provádění politik a právních předpisů.

---

[1] https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2024.pdf. Zpráva Světového ekonomického fóra o globálních rizicích pro rok 2024 poukazuje na změnu klimatu a zhoršování životního prostředí jako hlavní krátkodobá a dlouhodobá rizika.
[2] COM(2019) 640 final.
[3] Rozhodnutí (EU) 2022/591.
[4] Článek 4 rozhodnutí (EU) 2022/591.
[5] https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme.
[6] COM(2022) 357 final.
[7] https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/14080-8th-Environment-Action-Programme-Mid-term-Review_cs.

Přechod na udržitelnou výrobu a spotřebu však **vyžaduje další úsilí**. Mimo jiné by bylo třeba s příslušnými zúčastněnými stranami prozkoumat vhodné alternativy napříč všemi klíčovými odvětvími hospodářství, které by současně mohly zajistit konkurenceschopnost EU. Spotřeba EU vede k dopadům, které stále překračují určité hranice možností naší planety. Kromě toho, jakkoli bylo v posledních letech dosaženo značných úspěchů, včetně významného využívání energie obnovitelných zdrojů a menší závislosti na fosilních palivech, mohla by EU dále omezit využívání surovin a fosilních zdrojů. To by přispělo ke snížení míry znečištění ovzduší, vody a půdy a úbytku biologické rozmanitosti, čímž by se zmírnil tlak na ekosystémy a hodnotové řetězce.

Je proto zásadní **přijmout a plně provést ambiciózní opatření přijatá v rámci Zelené dohody pro Evropu, jak je odráží 8. akční program pro životní prostředí**, aby bylo dosaženo skutečných dopadů v praxi a dlouhodobé odolnosti hospodářství a společnosti EU.

2. POKROK PŘI PLNĚNÍ PRIORITNÍCH CÍLŮ

2.1 Rychlé a předvídatelné snižování emisí skleníkových plynů a posílení přírodních propadů uhlíku

Změna klimatu se zrychluje a má stále větší dopady na lidi, přírodu a hospodářství v EU i na celém světě.

Při plnění cíle spočívajícího ve snížení čistých emisí skleníkových plynů dosáhla EU dobrého pokroku. Musí však udělat více pro dosažení cíle v oblasti čistého pohlcování skleníkových plynů pomocí propadů uhlíku v odvětví využívání půdy, změn ve využívání půdy a lesnictví (LULUCF). Trendy v tomto odvětví jsou v EU negativní, neboť EU zaznamenává úbytek propadů uhlíku a odvětví využívání půdy v některých členských státech namísto pohlcování uhlíku produkuje emise.

Údaje za rok 2022 ukazují, že **celkově čisté domácí emise skleníkových plynů v EU** (bez mezinárodní letecké dopravy) **stabilně klesají**, v roce 2022 o 32,5 % (ve srovnání s rokem 1990)[8]. Aby však EU splnila cíl stanovený pro snížení emisí skleníkových plynů do roku 2030 (alespoň –55 % ve srovnání s rokem 1990) a dosáhla klimatické neutrality do roku 2050, **musí se tempo snižování emisí zrychlit, tak aby se téměř ztrojnásobilo průměrné roční snížení emisí**, kterého bylo dosaženo za posledních deset let. Vzhledem k tomu, jak se při omezování emisí postupovalo v minulosti, je třeba nejpodstatněji snížit emise z budov a dopravy, v jejichž případě postupuje snižování emisí uhlíku velmi pomalu, nebo se emise dokonce naopak zvyšují.

Pro **dosažení cíle čistého pohlcování skleníkových plynů pomocí propadů uhlíku v odvětví LULUCF** je nezbytné výrazně zvýšit pohlcování uhlíku**.**

V **evropském právním rámci pro klima**[9], který přijala v roce 2021, si EU stanovila právně závazný cíl dosáhnout v celém hospodářství **do roku 2050 klimatické neutrality a odolnosti**

[8] COM(2023) 653 final.
[9] Nařízení (EU) 2021/1119.

vůči změně klimatu. Evropský právní rámec pro klima rovněž stanoví prozatímní cíl, kterým je snížit do roku 2030 čisté domácí emise skleníkových plynů (emise po odečtení pohlcených emisí) o nejméně 55 % ve srovnání s rokem 1990.

Balíčkem opatření „Fit for 55“[10] si EU vytyčila cestu, aby dosáhla svých cílů v oblasti klimatu spravedlivým, nákladově efektivním a konkurenceschopným způsobem. EU přijala většinu klíčových návrhů v balíčku[11]. Bude-li balíček proveden v plném rozsahu, zajistí, aby EU splnila svůj aktualizovaný cíl pro rok 2030 v oblasti čistých emisí skleníkových plynů. **Revidovaný systém EU pro obchodování s emisemi** je nyní ambicióznější, v roce 2030 sníží emise o 62 % ve srovnání s úrovní v roce 2005 a je rozšířen tak, aby zahrnoval i mezinárodní námořní dopravu. Na emise skleníkových plynů ze spalování paliv v silniční dopravě, budovách a odvětvích produkujících malé množství emisí se bude vztahovat nový samostatný systém obchodování s emisemi (ETS2)[12], pro který bude stanoven cíl snížit emise v roce 2030 o 42 % oproti roku 2005.

EU se rozhodla navýšit celkový cíl týkající se snížení emisí stanovený v rámci **nařízení o sdílení úsilí**[13], který se vztahuje na emise skleníkových plynů z vnitrostátní dopravy (s výjimkou CO_2 z letecké dopravy), budov, zemědělství, drobného průmyslu a odpadů, a to z 29 % na 40 % do roku 2030 ve srovnání s rokem 2005**, přičemž cíle pro rok 2030 budou pro každý členský stát revidovány**.

Nové nařízení o LULUCF[14] stanoví celkový cíl na úrovni EU, kterým je dosáhnout v roce 2030 čistého pohlcení uhlíku v odvětví půdy ve výši 310 milionů tun ekvivalentu CO_2.

V letech 2022 a 2023 Komise předložila další návrhy, které mají spravedlivou a inkluzivní transformaci na klimatickou neutralitu urychlit. Parlament a Rada například dosáhly dohody o revidovaném nařízení o fluorovaných skleníkových plynech (F-plynech)[15], díky němuž se emise těchto velmi silných skleníkových plynů ještě sníží. Komise navrhla ambicióznější cíle pro snížení emisí z těžkých vozidel[16]. Rovněž předložila plán REPowerEU[17], jenž obsahuje konkrétní opatření ke snížení energetické závislosti EU na ruských fosilních palivech a k urychlení provádění Zelené dohody pro Evropu pomocí nových opatření, a to v návaznosti na balíček „Fit for 55“. S cílem posílit otevřenou strategickou autonomii a konkurenceschopnost EU, podpořit inovace, zejména v oblasti zelených technologií, a zajistit bezproblémovou transformaci hospodářství spjatou s klimatem předložila Komise průmyslový plán Zelené

[10] COM(2021) 550 final.
[11] To se týká revidované směrnice o systému EU ETS, nového systému ETS pro budovy, silniční dopravu a paliva, rezervy tržní stability, nařízení o „sdílení úsilí“, norem pro emise CO_2 z osobních automobilů a lehkých užitkových vozidel (dodávek), nařízení o využívání půdy, změnách ve využívání půdy a lesnictví, mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích, zřízení Sociálního klimatického fondu, Iniciativy pro námořní paliva FuelEU, nařízení o infrastruktuře pro alternativní paliva, Iniciativy pro letecká paliva ReFuelEU, směrnice o energetické účinnosti a směrnice o obnovitelných zdrojích energie. Na dohodu již čeká pouze návrh revidované směrnice o zdanění energie.
[12] Směrnice (EU) 2023/959, kterou se mění směrnice 2003/87/ES.
[13] Nařízení (EU) 2023/857.
[14] Nařízení (EU) 2023/839.
[15] COM(2022) 150 final.
[16] COM(2023) 88 final.
[17] COM(2022) 230 final.

dohody. Hlavními právními předpisy pro dosažení uvedených cílů jsou akt o průmyslu pro nulové čisté emise a akt o kritických surovinách[18].

Aby EU dosáhla klimatické neutrality v roce 2050 a následně dosáhla i záporných emisí, bude zapotřebí **pohlcování uhlíku,** aby se minimalizoval kumulativní rozpočet EU na emise skleníkových plynů[19]. Aby zajistila vysoce kvalitní pohlcování uhlíku s certifikací EU, navrhla Komise regulační rámec pro **certifikaci pohlcování uhlíku**[20]. Cílem je vytvořit transparentní a důvěryhodný rámec správy, a to i v oblasti vývoje metodik certifikace, povzbudit další investice do činností v oblasti pohlcování uhlíku a zvýšit jejich zavádění. V únoru 2024 Komise vydala sdělení o průmyslovém hospodaření s uhlíkem, které má podpořit opatření EU k dosažení klimatické neutrality do roku 2050 a následně záporných emisí.

V rámci **strategií pro biologickou rozmanitost, půdu a lesy** si EU stanovila ambiciózní cíle v oblasti ochrany ekosystémů, zejména ekosystémů bohatých na uhlík. Právní předpis o obnově přírody[21] pomůže **obnovit poškozené ekosystémy, zejména ty, které mají vysoký potenciál zachycovat a ukládat uhlík**, jako jsou lesy, rašeliniště a mokřady. Závazek EU vysadit do roku 2030 nejméně **3 miliardy dalších stromů** rovněž podpoří opatření ke zmírnění dopadů změny klimatu. Dalším důležitým nástrojem v boji proti změně klimatu a zastavení úbytku biologické rozmanitosti je nařízení o **produktech, které nezpůsobují odlesňování**[22], jež zajišťuje, aby spotřeba a výroba v EU nepřispívala k odlesňování.

Klíčový význam má **úplné provedení** balíčku „Fit for 55“ a mobilizace **odpovídajících investic** (viz oddíl 3.2). Pokrok některých členských států neodpovídá míře opatření, která je nutná k dosažení dlouhodobých cílů v oblasti klimatu.

Na základě údajů uvedených v návrzích **aktualizovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu** se odhaduje, že do roku 2030 budou čisté emise skleníkových plynů v roce 2030 o 51 % nižší než v roce 1990[23], což je o 4 procentní body méně než cíl 55 % stanovený v právním rámci pro klima. Tento odhad používá horní hranici stanovenou pro příspěvek odvětví LULUCF k cíli balíčku opatření „Fit for 55“, který je stanoven na 225 milionů tun ekvivalentu CO_2. Připočtení příspěvku odvětví LULUCF přesahujícího tuto horní hranici by vedlo k celkovému snížení emisí o 51,7 %. Předpokládá se, že podle trajektorie uvedené v návrzích aktualizovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu se EU do roku 2050 nepodaří dosáhnout klimatické neutrality[24]. Ačkoli emise skleníkových plynů v

[18] Další informace viz zpráva o pokroku v oblasti klimatu za rok 2023.

[19] Evropský vědecký poradní výbor pro změnu klimatu (ESABCC) (2023), Scientific advice for the determination of an EU-wide 2040 climate target and a greenhouse gas budget for 2030-2050 (Vědecké doporučení pro stanovení unijního klimatického cíle pro rok 2040 a rozpočtu souvisejícího se skleníkovými plyny na období 2030–2050), DOI: 10.2800/609405.

[20] COM(2022) 672 final.

[21] COM(2022) 304 final.

[22] Nařízení (EU) 2023/1115.

[23] Čisté celkové emise skleníkových plynů včetně LULUCF a bez mezinárodní dopravy.

[24] Zpráva o pokroku při provádění opatření v oblasti klimatu za rok 2023 odhaduje, že k dosažení klimatické neutrality do roku 2050 musí členské státy EU ještě přijmout dodatečná zmírňující opatření, kterými sníží emise přibližně o 1 600 milionů tun ekvivalentu CO_2 (tj. o 34 procentních bodů). Údaje uvedené ve vnitrostátních plánech v oblasti energetiky a klimatu jsou v souladu s tímto zjištěním.

EU od roku 1990 klesly o 32,5 %[25], z analýzy předpokládaných emisí skleníkových plynů v návrzích aktualizovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu vyplývá, že je třeba zvýšit tempo. Návrhy aktualizovaných vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu nás přibližují k dosažení cílů EU pro rok 2030, nicméně je zjevně třeba vyvinout další úsilí, aby se urychlilo provádění dohodnutých právních předpisů v rámci balíčku „Fit for 55“. Členské státy nyní pracují na aktualizaci svých plánů do června 2024 a zvažují, jak posílit politiky a investice, aby dosáhly cíle snížit čisté emise skleníkových plynů do roku 2030 alespoň o 55 %.

V únoru 2024 zveřejnila Komise v souladu s evropským právním rámcem pro klima sdělení a podrobné posouzení dopadů týkající se **klimatického cíle EU pro rok 2040**, aby stanovila cestu od dohodnutého průběžného cíle pro rok 2030 **k nulovým čistým emisím do roku 2050**. Cíl pro rok 2040 zajistí předvídatelnost pro rozhodovací orgány a investory, aby EU zůstala na cestě ke klimatické neutralitě a aby byla podpořena realizace cílů pro rok 2030. Vyšle také jasný signál partnerům EU po celém světě, že je třeba zintenzivnit celosvětová opatření v oblasti klimatu.

Sdělení Komise zahajuje dialog se zúčastněnými stranami o cestě do roku 2040. Legislativní návrh změny evropského právního rámce pro klima, který bude zahrnovat uvedený cíl i politický rámec po roce 2030, bude v rukou příští Komise. Dohodnutý cíl bude základem pro nový vnitrostátně stanovený příspěvek EU, který musí všechny smluvní strany Pařížské dohody předložit v roce 2025.

2.2 Posilování a začleňování aspektu přizpůsobení se změně klimatu, včetně ekosystémových přístupů

Poslední hodnotící zprávy Mezivládního panelu pro změnu klimatu předpokládají, že extrémní jevy související s počasím a klimatem, jako jsou povodně, sucha a vlny veder, budou stále častější a závažnější. K tomu dojde i v případě nejlepšího scénáře, který předpokládá rychlé a výrazné celosvětové snížení emisí skleníkových plynů ke splnění cílů Pařížské dohody.

Vlivy změny klimatu na ekosystémy, socioekonomická odvětví a zdraví a pohodu lidí se již projevují.

Události související s počasím a klimatem si v Evropě vyžádaly **vysoký počet lidských životů**, který se za období 1980–2020 odhaduje na 85 000 až 145 000[26], většinou v důsledku vln veder. Odhaduje se, že v důsledku vln veder v roce 2022 stoupl v Evropě počet úmrtí o více než 60 000, což je číslo, které překonaly pouze vlny veder v roce 2003, které způsobily 70 000 úmrtí[27]. Všechny regiony a socioekonomické kategorie jsou důsledky změny klimatu postiženy, ne však stejným způsobem, přičemž zranitelné domácnosti jsou výše uvedeným hrozbám vystaveny neúměrně.

[25] Zpráva o pokroku EU při provádění opatření v oblasti klimatu za rok 2023, COM(2023) 653 final.
[26] V závislosti na zdrojích dat (NatCatSERVICE a CATDAT). Viz https://www.eea.europa.eu/publications/economic-losses-and-fatalities-from.
[27] Heat-related mortality in Europe during the summer of 2022 (Úmrtnost v Evropě v souvislosti s vedrem v létě roku 2022) | Nature Medicine.

Hospodářské ztráty způsobené extrémními jevy souvisejícími s počasím a klimatem rostou a **v roce 2022** dosáhly **52,3 miliardy EUR**, přičemž největší dopad měly povodně (40 %).

Rozsah **oblastí postižených suchem** se v EU mezi lety 2000 a 2022 zvýšil[28]. Plocha, na které došlo k poklesu vegetační produktivity, se v roce 2022 zvýšila pětkrát ve srovnání s průměrem za toto období. Například v Belgii, Lucembursku a Slovinsku bylo v tomto roce suchem postiženo více než 50 % vegetační plochy, zatímco dlouhodobý průměr činí méně než 10 %. Na druhé straně Irsko nezaznamenalo žádný znatelný dopad. Stres v důsledku sucha omezuje schopnost ekosystémů ukládat uhlík, zvládat dopad následných povodní, přispívat k produkci potravin a zajišťovat celou řadu dalších přínosů. Předpokládá se, že vln veder bude v budoucnosti přibývat a v kontinentálních a středomořských oblastech se v létě očekává méně srážek. Proto je stále naléhavější budovat odolnost prostřednictvím postupů hospodaření s půdou.

Strategie EU pro přizpůsobení se změně klimatu[29] z roku 2021 stanoví vizi, podle níž EU do roku 2050 dosáhne odolnosti vůči změně klimatu a bude plně připravena zvládat nevyhnutelné a již viditelné dopady změny klimatu.

Právní rámec EU pro klima ukládá EU a jejím členským státům **povinnost** zajistit trvalý pokrok při snižování zranitelnosti vůči změně klimatu, zvyšování odolnosti a budování kapacity pro přizpůsobování se dopadům změny klimatu. V prosinci 2023 vydala Komise posouzení podle právního rámce EU pro klima. Téměř všechny členské státy EU provedly **posouzení rizik souvisejících s klimatem**, avšak pouze několik z nich poskytlo důkladné komplexní posouzení rizik souvisejících s klimatem ve více než pěti odvětvích. Mezi oblasti politiky / odvětví, které byly uvedeny jako ty, jež jsou klimatickými hrozbami v Evropě nejvíce zasaženy, patří zdraví, zemědělství, lesnictví, biologická rozmanitost, energetika a vodní hospodářství. Všechny členské státy mají **vnitrostátní adaptační strategie** a/nebo **plány**. Komise vydala nový **soubor pokynů, které mají členským státům pomoci** při jejich aktualizaci a provádění.

Osm členských států má prvky adaptační politiky zakotveny ve **vnitrostátním právním rámci**. V některých členských státech chybí mechanismy pro monitorování, podávání zpráv a hodnocení. **Přírodě blízká řešení** jsou zahrnuta pouze v omezené míře na strategické úrovni a prostřednictvím politických dokumentů, zejména v odvětvových strategiích a plánech. Pro mnoho členských států je **posuzování nákladů spojených s přizpůsobením** stále problematické a v rámci vnitrostátních plánů a strategií nejsou v mnoha případech vyčleněny rozpočty nebo zdroje financování na provádění plánů.

Současně probíhají rozsáhlá opatření, jejichž cílem je provést strategii EU pro přizpůsobení se změně klimatu z roku 2021. Soudržnost politik se zlepšila díky úsilí o **začlenění otázky přizpůsobování se změně klimatu do jiných politik EU**, například do politiky v oblasti

[28] EEA, 04-Drought impact on ecosystems in Europe-indicator (Dopad sucha na ekosystémy v Evropě – ukazatel) – Evropská agentura pro životní prostředí (europa.eu).

[29] COM(2021) 82 final.

zdraví. Z obecnějšího pohledu bylo dosaženo pokroku při zvyšování povědomí o dopadech změny klimatu a o potřebě se na ně připravit[30].

V březnu 2024 vydala Komise **sdělení o řízení klimatických rizik v EU**, které vychází z důkazů uvedených ve vědecké zprávě o evropském hodnocení klimatických rizik a z dalších zdrojů**.** Sdělení uvádí oblasti opatření, v nichž je třeba provést zásadní změnu, aby bylo možné účinně chránit občany a naše ekonomiky. Zdůraznilo také evropskou přidanou hodnotu podpory opatření na vnitrostátní a soukromé úrovni pravomocí a odpovědnosti za rizika.

2.3 Čisté oběhové hospodářství

Oběhové hospodářství má potenciál snížit emise uhlíku, tlak na přírodní zdroje a biologickou rozmanitost a omezit znečištění. Může Evropě pomoci zvýšit produktivitu zdrojů až o 3 % ročně a dosáhnout cíle klimatické neutrality do roku 2050. Modely oběhového hospodářství mohou rovněž podpořit dlouhodobou konkurenceschopnost hospodářství EU, zvýšit jeho odolnost a zajistit bezpečnost dodávek[31].

EU má nyní důkladný legislativní rámec pro urychlení přechodu **na oběhové hospodářství**. Právní předpisy však nejsou účinné okamžitě. K zavedení tohoto rámce je zapotřebí společného postupu, aby se řešily negativní dopady spotřeby materiálů na životní prostředí a neudržitelné trendy v produkci odpadů, které byly v EU zaznamenány v posledním desetiletí. Zintenzivnění opatření na všech úrovních a ve všech odvětvích bude mít zásadní význam pro oddělení růstu od využívání přírodních zdrojů, zajištění udržitelného využívání materiálů a zvýšení odolnosti a bezpečnosti dodávek.

Materiálová stopa EU v roce 2022 činila 14,8 tuny na obyvatele, což představuje 6% **nárůst za posledních deset let**. Většinu materiálů tvoří nekovové nerosty, a to především kvůli stavební činnosti, která zaznamenala nejvyšší nárůst spotřeby materiálů (+22 %)[32].

Celková **produkce odpadů** v EU ve všech ekonomických činnostech a domácnostech za posledních deset let **klesla o téměř 3 %** a v roce 2020 dosáhne 4,8 tuny na obyvatele, což ukazuje mírné oddělení od vývoje HDP. Množství obalových odpadů, zejména plastových, se však v EU za posledních deset let zvýšilo o více než 20 % a v roce 2021 dosáhne 36 kg plastového obalového odpadu na osobu[33]. V EU se stále více odpadů recykluje a opětovně využívá, v roce 2022 se však do ekonomiky vrátil v podobě recyklovaných materiálů pouze omezený objem materiálů (přibližně 11,5 %)[34].

[30] Viz například Evropský atlas rizik sucha a Evropská databáze dopadů sucha, prohlížeč povodní a Sendajský rámec pro snižování rizika katastrof – přezkum v polovině období z roku 2023, na adrese: https://data.europa.eu/doi/10.2795/151300.
[31] Growth Within: A Circular Economy Vision For a Competitive Europe (V mezích růstu: vize oběhového hospodářství pro konkurenceschopnou Evropu); McKinsey Centre for Business and Environment a Ellen Macarthur Foundation; červen 2015. Podle sdělení Dlouhodobá konkurenceschopnost EU: výhled po roce 2030, COM(2023) 168 final.
[32] Eurostat, soubor údajů (cei_pc020).
[33] Eurostat, soubor údajů (cei_pc050).
[34] Eurostat, soubor údajů (cei_srm030).

Díky **zvýšení produktivity zdrojů** o přibližně 35 % od roku 2000[35] klesly emise skleníkových plynů z výroby v EU v období 2008–2021 přibližně o 25 %, což ukazuje, že přechod na oběhové hospodářství hraje na cestě ke klimatické neutralitě důležitou úlohu[36].

Akční plán pro oběhové hospodářství z roku 2020[37] si klade za cíl oddělit hospodářský růst od využívání zdrojů, snížit naši stopu spotřeby, zdvojnásobit míru využití oběhového materiálu, výrazně snížit celkový objem odpadů a snížit množství zbytkového (nerecyklovaného) komunálního odpadu o polovinu.

Komise předložila všech **35 opatření oznámených v akčním plánu**. **Nařízení o ekodesignu udržitelných výrobků**[38], průlomová iniciativa v oblasti výrobkové politiky, která vychází z přístupu životního cyklu podle směrnice o ekodesignu, rozšiřuje rámec pro stanovení požadavků na výkonnost a informace, včetně **digitálního pasu výrobku** pro širokou škálu výrobků. Je naprosto nezbytné toto nařízení v nadcházejících letech provést, aby se oběhové a udržitelné výrobky staly normou. **Směrnice o posílení postavení spotřebitelů**[39] a návrh **směrnice o environmentálních tvrzeních**[40] pomohou spotřebitelům s výběrem, neboť jim umožní při koupi určit udržitelné výrobky, aniž by byli uváděni v omyl.

Byly rovněž zahájeny nové iniciativy zaměřené na řešení environmentálních problémů spojených s výrobou a spotřebou textilu, které vycházejí ze **strategie EU pro udržitelné a oběhové textilní výrobky**. Dalšími **průlomovými iniciativami** jsou nové **nařízení o bateriích**[41] a návrhy nařízení o **obalech a obalových odpadech**[42] a o **projektech vozidel a nakládání s vozidly s ukončenou životností**[43].

Komise revidovala klíčové právní předpisy týkající se odpadů, včetně **nařízení o přepravě odpadů**[44] a aktualizace limitů pro **perzistentní organické znečišťující látky** v odpadech[45]. Komise rovněž navrhla cílenou revizi rámcové směrnice o odpadech s cílem řešit problematiku **potravinového a textilního odpadu**[46], přičemž zvláštní důraz klade na předcházení vzniku odpadu a na zvětšení rozsahu rozšířené odpovědnosti výrobce.

Komise zahájila iniciativy ke snížení znečištění plasty, včetně opatření, jež mají zabránit **uvolňování mikroplastů**[47] do životního prostředí, konkrétně jde o návrh na **řešení znečištění způsobeného ztrátou pelet** a **omezení záměrně přidávaných mikroplastů**. Předložila také nový politický rámec pro **plasty z biologického materiálu a biologicky rozložitelné a kompostovatelné plasty**[48] a dosáhla pokroku v provádění opatření ke snížení množství **plastů**

[35] Eurostat, soubor údajů (cei_pc030).
[36] Eurostat, soubor údajů (cei_gsr011).
[37] COM(2020) 98 final.
[38] COM(2022) 142 final.
[39] COM(2022) 143 final.
[40] COM(2023) 166 final.
[41] Nařízení (EU) 2023/1542.
[42] COM(2022) 677 final.
[43] COM(2023) 451 final.
[44] COM(2021)709 final.
[45] Nařízení (EU) 2022/2400 o perzistentních organických znečišťujících látkách.
[46] COM(2023) 420 final.
[47] COM(2023) 645 final a akt Komise C(2023) 6419.
[48] COM(2022) 682 final.

na jedno použití. Na mezinárodní úrovni probíhají jednání o nové celosvětové smlouvě o znečištění plasty.

Zásady oběhovosti jsou **začleněny do všech politik EU,** jako jsou evropský akční plán pro sociální oblast, renovační vlna, výzkum a inovace. Oběhovost je také základním kamenem aktu o kritických surovinách[49], který přispívá k průmyslovému plánu Zelené dohody pro Evropu. Je také jádrem odvětvových transformačních cest k dekarbonizaci evropského průmyslu a klíčovou hnací silou pro dosažení cílů v rámci dalších prioritních cílů podle 8. akčního programu pro životní prostředí.

Tvůrci politik, podniky, orgány veřejné správy a veřejnost se v posledních deseti letech **zapojili do iniciativ týkajících se oběhového hospodářství** prostřednictvím Evropské platformy zainteresovaných stran pro oběhové hospodářství. Strategie, akční plány nebo plány činnosti týkající se oběhového hospodářství dosud přijalo 23 členských států.

EU zahájila a podpořila Globální alianci pro oběhové hospodářství a účinné využívání zdrojů s cílem urychlit **globální transformaci**.

Odhaduje se, že opatření, jako je účinnější využívání zdrojů při výrobě, prodloužení životnosti výrobků nebo nahrazení primárních surovin recyklovanými materiály s nižší uhlíkovou náročností, mohou do roku 2050 přispět k dosažení cílů EU v oblasti klimatu v rozsahu 20–25 %. Probíhají také opatření zaměřená na zkoumání synergií mezi oběhovým hospodářstvím a udržitelným biohospodářstvím.

Optimalizace využití materiálů výrazně snižuje **závislost na dovážených materiálech.** V EU se dováží přibližně 23 % materiálů[50], většinou jde o materiály využívající fosilní energii, včetně plastů (71 % dovozu), a kritické suroviny (jako je kobalt a křemík) potřebné pro ekologickou a digitální transformaci[51].

Financování ekologické transformace vyžaduje silná partnerství s členskými státy a podniky, která vycházejí z referenčních hodnot EU a **dobře zacílených investic**, přičemž jako základní referenční bod pro mobilizaci a řízení udržitelného financování slouží taxonomie EU. Další využívání **tržních nástrojů** a **zelených veřejných zakázek** na úrovni EU a členských států by mohlo přispět k tomu, aby se udržitelné výrobky staly normou.

Postupně se vytváří **celosvětově sdílený koncept a program** oběhového hospodářství. Vzhledem k tomu, že **mnohostranný mechanismus by urychlil globální transformaci**, bude EU nadále podporovat ucelený přístup OSN k udržitelné spotřebě a výrobě.

2.4 Nulové znečištění pro životní prostředí bez toxických látek

Znečištění patří mezi hlavní příčiny duševních a tělesných onemocnění a vede i k předčasným úmrtím. Znečištění ohrožuje blahobyt a zdraví lidí a způsobuje společnosti ekonomické

[49] COM(2023) 160.
[50] Eurostat, soubor údajů (cei_gsr030).
[51] Eurostat, soubor údajů (cei_gsr020).

náklady. Je také jednou z pěti hlavních příčin úbytku biologické rozmanitosti a snižuje schopnost ekosystémů poskytovat služby, jako je sekvestrace uhlíku a dekontaminace.

Byly položeny základy pro dosažení cílů **nulového znečištění** do roku 2030, dosažení těchto cílů však vyžaduje trvalý pokrok v celé řadě oblastí, od znečištění ovzduší, kde je pokrok povzbudivý, až po znečištění vody, moří a půdy, kde je třeba přijmout další opatření. Nejnovější prognózy Evropské agentury pro životní prostředí[52] ukazují, že EU je na dobré cestě k dosažení svého cíle **snížit** do roku 2030 **počet předčasných úmrtí v** důsledku jemných částic o 55 %, nikoli však cíle snížit do roku 2030 **expozici hluku** z dopravy o 30 %. Bude velmi náročné splnit cíl týkající se snížení úniku živin do podzemních vod alespoň o 50 %. Velkým a mnohostranným problémem zůstává také plastový odpad v mořích.

V roce 2021 bylo 253 000 předčasných úmrtí v EU způsobeno jemnými částicemi, což představuje 41% pokles od roku 2005[53]. V období 2016–2019[54] bylo 14,1 % stanic pro monitorování podzemních vod v EU znečištěno dusičnany, přičemž průměrná roční koncentrace překročila prahovou hodnotu 50 mg NO/l, což je téměř o jeden procentní bod více než v předchozím období.

Přibližně dvě třetiny zemědělské půdy v EU jsou postiženy erozí, ztrátou organického uhlíku, překročením bilance živin (dusíku), zhutněním nebo sekundárním zasolováním[55]. Celkově lze říci, že jakkoli prodej pesticidů neklesá, riziko spojené s jejich používáním se snižuje a prodej nebezpečnějších pesticidů (látek, které se mají nahradit) se postupem času snižuje[56].

Cíl dosáhnout nulového znečištění pro netoxické životní prostředí **se posunul od řešení bodových zdrojů znečištění k systémovému přístupu k tlaku na životní prostředí,** a to s jasnou vazbou na průmysl a další odvětví hospodářství.

EU má poprvé k dispozici **integrovaný a komplexní akční plán pro nulové znečištění**[57], **který má snížit znečištění ovzduší, vody a půdy** na úroveň, která již není škodlivá pro zdraví a přírodní ekosystémy.

Většina stěžejních iniciativ a opatření (více než 75 %) oznámených v akčním plánu pro nulové znečištění již byla dokončena nebo je v pokročilé fázi realizace[58]. Právní předpisy EU byly revidovány s cílem **zvýšit ambice rozšířením jejich působnosti, která zahrne více znečišťujících činností**, například revidované právní předpisy **upravující průmyslové**

[52] EEA 07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator (07-Předčasná úmrtí v důsledku expozice jemným částicím v Evropě – ukazatel), Evropská agentura pro životní prostředí (europa.eu) a COM(2022) 674.

[53] EEA: 07-Premature deaths due to exposure to fine particulate matter in Europe-indicator (07-Předčasná úmrtí v důsledku expozice jemným částicím v Evropě – ukazatel), Evropská agentura pro životní prostředí (europa.eu).

[54] COM(2021) 1000 final.

[55] COM(2023)416 final.

[56] Zdroj: Statistiky | Eurostat (europa.eu); trends eu – Evropská komise (europa.eu)

[57] COM(2021) 400 final.

[58] Zero Pollution action tracker (nástroj sledování opatření pro nulové znečištění).

emise[59] a **čištění městských odpadních vod**[60], nebo s cílem **přizpůsobit pravidla EU** týkající se kvality ovzduší[61] a látek znečišťujících vodu[62] **úrovním, které předepisuje věda**. Poprvé v historii bude mít **půda**[63] podobnou úroveň ochrany jako ostatní ekosystémy, a to díky návrhu právního rámce pro monitorování půdy, který předložila Komise.

Strategie pro udržitelnost v oblasti chemických látek[64] doplňuje akční plán pro nulové znečistění a stanoví jasnou hierarchii, podle níž by mělo být vždy prioritou **zabránit znečištění**. Za tímto účelem bylo přijato doporučení, jež má zajistit **bezpečnost a udržitelnost chemických látek již od stadia návrhu**, a revidované **nařízení o klasifikaci, označování a balení látek a směsí**[65] zpřehlední označování nebezpečných chemických látek, a to i pro on-line prodej. Komise navrhla zjednodušit postupy nakládání s chemickými látkami, aby tak splnila závazek **„jedna látka, jedno posouzení“** přijatý v rámci Zelené dohody[66]. Navrhla také revizi **nařízení o rtuti**[67] s cílem dále omezit zbývající použití rtuti v EU: v únoru 2023 Rada a Evropský parlament dosáhly předběžné politické dohody[68].

Soudržnost politik se zlepšila, neboť opatření k prevenci a snižování znečištění byla zahrnuta do jiných strategií Zelené dohody a byl zdokonalen **podpůrný rámec**. Nejnovější přírůstky do taxonomie EU, použitelné od začátku roku 2024, zahrnují činnosti k prevenci, kontrole a snižování znečištění prostřednictvím udržitelných investic do vodních zdrojů spolu s dalšími činnostmi pro environmentální cíle nařízení o taxonomii[69]. Nástroje pro financování z EU podporují opatření zaměřená na nulové znečištění v mnoha oblastech. Začleňování problematiky klimatu v rámci víceletého rozpočtu EU a plánů pro oživení a odolnost pomohlo zvýšit podporu opatřením, který mají zlepšit kvalitu ovzduší. Aby zlepšila **znalostní základnu,** představila Komise první zprávu o monitorování a výhledu v oblasti nulového znečištění a související výzkumné a inovační činnosti v rámci programu Horizont Evropa.

Pro dosažení cílů stanovených pro rok 2030 je klíčové **rychlé provedení stávajících nebo navrhovaných opatření** na místní, vnitrostátní, přeshraniční a globální úrovni. Cíle nulového znečištění lze dosáhnout pouze ve spojení s cíli EU týkajícími se dosažení klimatické neutrality, ochrany biologické rozmanitosti a přechodu na čisté oběhové hospodářství. Důležité je také začlenění nulového znečištění do dalších oblastí politiky. Odhalení souvislostí mezi **znečištěním, lidským zdravím a nerovnostmi** je zásadní k získání podpory veřejnosti pro politická opatření, jež mají řešit příčiny znečištění. Pro spravedlivou a účinnou politiku je nezbytné uplatňovat **zásadu „znečišťovatel platí**“ i v dalších odvětvových politikách a vycházet přitom ze zkušeností s dobře fungujícími opatřeními, jako je nedávná změna

[59] COM(2022) 156 final/3.
[60] COM(2022) 541 final.
[61] COM(2022) 542 final.
[62] COM(2022) 540.
[63] COM(2023) 416 final.
[64] COM(2020) 667 final.
[65] COM(2022) 748 final.
[66] To zahrnovalo tři legislativní návrhy o tocích údajů o chemických látkách (COM(2023) 779), o přerozdělení úkolů týkajících se chemických látek mezi agenturami EU (COM(2023) 783) a o změně směrnice o omezení používání některých nebezpečných látek v elektrických a elektronických zařízeních (COM(2023) 781).
[67] COM(2023) 395 final.
[68] Tisková zpráva
[69] Nařízení Komise v přenesené pravomoci (EU) 2023/2486.

spočívající v začlenění rozšířené odpovědnosti výrobce do revidované směrnice o čištění městských odpadních vod[70].

Účinné provádění právních předpisů vyžaduje další **integraci datové analýzy** v oblasti údajů o životním prostředí a veřejném zdraví a integrovanou a geolokalizovanou vizualizaci dopadů znečištění[71]. Tyto postupy by měla doplnit podpůrná opatření, zejména investice a cenové signály, a opatření na podporu dovedností, výzkumu, inovací a digitalizace zaměřená na řešení, které nevedou k žádnému znečištění. Stěžejní iniciativy akčního plánu pro nulové znečištění, zejména ty, které se týkají městských a regionálních politik, již začaly datovou analytiku integrovat a mohou být dále rozvíjeny. Komise bude společně s Evropskou agenturou pro životní prostředí pracovat na lepším sdílení a využívání nejnovějších dostupných údajů v rámci příští **zprávy o monitorování a výhledu v oblasti nulového znečištění**, která by měla být zveřejněna do konce roku 2024.

2.5 Ochrana, zachování a obnova biologické rozmanitosti

Pokračující úbytek přírody a biologické rozmanitosti představuje velké riziko pro ekosystémové služby, na kterých jsme všichni závislí. Příroda poskytuje potraviny, čistou vodu, pomáhá předcházet povodním, čistí vzduch, opyluje plodiny, ukládá oxid uhličitý a pomáhá nám přizpůsobit se měnícímu se klimatu.

První hodnocení ekosystémů EU[72] ukázalo, že evropské ekosystémy trpí v důsledku neustálého tlaku intenzivního využívání půdy a moří, změny klimatu, znečištění, nadměrného využívání a invazních nepůvodních druhů. Určitého pokroku bylo dosaženo při vymezování chráněných oblastí na souši a na moři. Míra propojení lesů se nezvýšila a populace běžných ptáků v EU se nadále snižují. Přestože populace lesních ptáků vzrostly, populace ptáků zemědělské krajiny nadále prudce klesají.

Strategie EU v oblasti biologické rozmanitosti do roku 2030[73] stanoví pro rok 2030 ambiciózní cíle v oblasti **ochrany a obnovy přírody.** Vyzývá k přijetí opatření k řešení pěti hlavních příčin úbytku biologické rozmanitosti: změn ve využívání půdy a moří, nadměrného využívání, změny klimatu, znečištění a invazních nepůvodních druhů.

Právní rámec pro obnovu přírody stanoví cíle pro obnovu poškozených ekosystémů a zvrácení úbytku biologické rozmanitosti. EU přijala strategie týkající se **půdy** a **lesů** a v současné době se projednávají dva legislativní návrhy na zvýšení **odolnosti** těchto klíčových ekosystémů[74]. Byla zahájena další opatření na ochranu **opylovačů**[75]. Komise podnikla kroky ke snížení tlaku znečištění na biologickou rozmanitost, zejména v rámci strategie EU pro

[70] COM(2022) 541 final.
[71] Včetně služeb programu Copernicus.
[72] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC123783
[73] COM(2020) 380 final.
[74] COM(2023) 416 final a COM(2023) 728 final.
[75] COM(2023) 35 final.

udržitelnost v oblasti chemických látek a akčního plánu pro nulové znečištění a nových iniciativ v oblasti čištění městských odpadních vod a průmyslových emisí[76].

Pokroku bylo dosaženo také při **začleňování** cílů v oblasti biologické rozmanitosti do souvisejících politik EU, zejména do politiky týkající se lesnictví a zemědělství prostřednictvím **strategie pro přizpůsobení se změně klimatu, Akčního plánu EU v oblasti ekologické produkce**[77] a **strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“**, do rybářské politiky prostřednictvím **akčního plánu pro mořské prostředí**[78] a do odvětví energetiky (např. prostřednictvím posouzení dopadů na životní prostředí u energetických infrastruktur a zvýšení cílů v oblasti energie z obnovitelných zdrojů). Zlepšilo se také začleňování v oblasti obchodu, mezinárodní spolupráce, spotřeby a výroby, snižování znečištění (zejména pokud jde o živiny) a zdraví.

Řešení inspirovaná přírodou jsou stále více integrována do jiných politik a uplatňována v praxi, například opatření k pohlcování uhlíku (viz oddíl 2.1) a snižování povodňových rizik. Vzhledem k tomu, že změna klimatu a znečištění ovzduší jsou dvěma hlavními příčinami úbytku biologické rozmanitosti, může **nahrazení výroby energie z fosilních paliv obnovitelnými zdroji** přispět k celkové ochraně biologické rozmanitosti.

Prioritou je **úplné a rychlé provádění** právního rámce EU, včetně stávajících právních předpisů týkajících se ptáků, stanovišť, invazních nepůvodních druhů, vody, rámcové směrnice o strategii pro mořské prostředí a právního rámce pro obnovu přírody. Navrhované nové právní rámce v oblasti monitorování půdy nebo lesů přispějí ke zvrácení negativních trendů, jakmile se stanou právním předpisem EU. Zásadním krokem k dosažení cílů v oblasti biologické rozmanitosti je přijetí a účinné provádění národních průřezových strategií nebo akčních plánů v oblasti biologické rozmanitosti ve všech členských státech.

Nedávno zahájený strategický dialog o budoucnosti zemědělství se promítne do úvah o tom, jak podpořit životaschopné živobytí, snížit zátěž a zajistit konkurenceschopnou a udržitelnou produkci potravin v budoucnosti[79]. Podniky a finanční sektor stále více zohledňují závislost hospodářství a její dopady na přírodu a biologickou rozmanitost a související obchodní a finanční rizika vyplývající z úbytku biologické rozmanitosti. Evropská centrální banka a národní centrální banky nyní považují hodnocení rizik spojených se zhoršováním stavu přírody a úbytkem biologické rozmanitosti za téma spadající přímo do oblasti jejich pověření, neboť většina podniků je vysoce závislá na ekosystémových službách[80], jako je čistá voda, opylování a regulace klimatu. Další pokroky v účetnictví v oblasti přírodního kapitálu by měly zlepšit proces začleňování četných hodnot, které příroda poskytuje, do politických a investičních rozhodnutí.

Víceletý rozpočet EU na období 2021–2027 poprvé zahrnuje **cíle financování biologické rozmanitosti** (viz oddíl 3.2). Odhady vnitrostátních závazků ukazují, že EU je na dobré cestě

[76] COM(2022) 156 final/2, COM(2022) 541 final.

[77] COM(2021) 141 final/2.

[78] COM(2023) 102 final.

[79] Strategický dialog o budoucnosti zemědělství EU – Evropská komise (europa.eu)

[80] Síť pro ekologizaci finančního systému (NGFS) uznává, že rizika související s přírodou mohou mít významné makroekonomické a finanční důsledky; COM(2023) 376 final.

k dosažení 7,5% cíle financování biologické rozmanitosti, který byl stanoven pro rok 2024. Cíl 10% financování biologické rozmanitosti stanovený pro roky 2026 a 2027 by však nemusel být splněn. **Je zapotřebí** více **investic do přírody**, a to z veřejných i soukromých zdrojů, včetně pobídek pro přírodě prospěšné dopady, jako je obnova přírody, řešení inspirovaná přírodou a udržitelné postupy hospodaření (mimo jiné) v oblasti půdy, lesnictví a sladkovodních a mořských ekosystémů.

Na **mezinárodní úrovni** přináší **celosvětový rámec pro biologickou rozmanitost z Kchun-mingu a Montrealu** komplexní soubor ambiciózních cílů a opatření k zastavení úbytku biologické rozmanitosti. Komise připravuje předložení cílů EU k provádění tohoto celosvětového rámce, které se budou týkat závazků stanovených ve stávajících a navrhovaných právních předpisech a politikách. V předloženém materiálu bude rovněž uvedena míra souladu mezi cíli EU a celosvětovým rámcem pro biologickou rozmanitost.

Z hodnocení Komise týkajícího se stupně **souladu EU s celosvětovým rámcem pro biologickou rozmanitost vyplývá,** že stávající politické iniciativy a nedávno navržené právní předpisy (které čekají na přijetí) pokrývají většinu cílů. Probíhají také práce na dokončení spolehlivého monitorovacího rámce pro sledování pokroku při plnění všech cílů, na zlepšení stávajících datových toků a na vývoji modelů a scénářů, které podpoří práci na přípravě politických možností a opatření pro období po roce 2030.

Program EU pro **mezinárodní správu oceánů** ztělesňuje závazek k ambicióznímu souboru cílů v oblasti mořské biologické rozmanitosti. Úspěšné uzavření **dohody o zachování a udržitelném využívání biologické rozmanitosti moří v oblastech nacházejících se mimo jurisdikci jednotlivých států** je významným úspěchem pro odstraňování znečištění volného moře a obnovu mořského života ve světovém oceánu. Komise se zavázala **zdvojnásobit mezinárodní financování biologické rozmanitosti** jako příspěvek k dosažení cílové částky 20 miliard USD do roku 2025. Cílová částka 30 miliard USD do roku 2030 bude vyžadovat více zdrojů a úsilí, a to i na celosvětové úrovni.

2.6 Snížení environmentálního a klimatického tlaku způsobeného výrobou a spotřebou

EU se pustila do **hluboké transformace** svých vzorců spotřeby a výroby a buduje oběhové hospodářství, které je klimaticky neutrální a účinně využívá zdroje a je odolné vůči otřesům v dodávkách, čímž posiluje konkurenceschopnost a strategickou autonomii EU.

Stopa spotřeby EU překročila hranice možností planety a mezi lety 2010 a 2021 vzrostla o 4 %. Hlavním faktorem tohoto vývoje jsou především současné vzorce spotřeby v oblasti **potravin, bydlení a dopravy**[81]. **Nedostatek vody**[82] postihuje téměř třetinu oblastí v EU a je jednou z nejnebezpečnějších hrozeb pro společnost. Tlak na **zábor půdy**[83] nepolevuje.

[81] https://eplca.jrc.ec.europa.eu/ConsumptionFootprintPlatform.html

[82] Zdroj: EEA, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/24-water-scarcity-conditions-in/view

[83] Zdroj: EEA, https://www.eea.europa.eu/publications/european-union-8th-environment-action-programme/indicators/23-land-take-net-land/view

Spotřeba energie se snížila díky energetické účinnosti[84] a **obnovitelné zdroje energie** se za posledních 17 let více než zdvojnásobily[85]. Průmysl mírně navýšil **využívání druhotných materiálů** a mírně snížil emise skleníkových plynů. Zemědělství pomalu postupuje směrem k **ekologickému zemědělství**, toto odvětví však stále vypouští značné množství emisí skleníkových plynů a látek znečišťujících ovzduší. Prodej **antimikrobiálních přípravků** pro hospodářská zvířata v EU klesl, objem **potravinového odpadu** však neklesá. V odvětví dopravy se podíl **veřejné dopravy** (autobusů a vlaků) v roce 2020 snížil v důsledku pandemie COVID-19, nyní se však opět obnovuje a podíl vozidel s nulovými emisemi se za posledních pět let výrazně zvýšil.

EU má nyní **integrované strategie pro klíčové výrobní systémy, které mají podpořit systémovou změnu**: energetickou unii, průmyslový plán Zelené dohody, Strategii pro inteligentní a udržitelnou mobilitu, renovační vlnu, strategii bioekonomiky a strategii „Od zemědělce ke spotřebiteli“ (podrobnosti viz doprovodný pracovní dokument útvarů Komise). Strategie pro dlouhodobou konkurenceschopnost EU[86] zdůrazňuje, že se nacházíme v rozhodujícím okamžiku, máme-li uspět v souběžné ekologické a digitální transformaci a zůstat atraktivním místem pro podnikání.

Strategie EU v oblasti klimatu a životního prostředí, jako jsou akční plány pro nulové znečištění a oběhové hospodářství, zahrnují **opatření v klíčových odvětvích pro dosažení cílů**. To platí i pro balíček „Fit for 55“, který se rovněž zabývá změnou využití půdy. Iniciativy EU v oblasti obnovy přírody a půdy zahrnují ambiciózní opatření, jejichž cílem je zvrátit **zábor půdy** a zlepšit schopnost půdy plnit cenné ekologické funkce (např. ukládání uhlíku a ochranu půdy před povodněmi, prevenci záplav, opylování). Taxonomie EU stanoví pobídky k poskytování soukromého kapitálu pro účely dosažení uvedených cílů. Evropský semestr dále poskytuje pokyny k reformám a investicím, které by členské státy měly provést, aby dosáhly cílů EU v oblasti udržitelnosti životního prostředí.

Voda je životně důležitým zdrojem, který je již v mnoha částech Evropy **pod tlakem** v důsledku špatného strukturálního řízení, neudržitelného využívání půdy, hydromorfologických změn a znečištění. Změna klimatu tyto tlaky zhoršuje a zvyšuje rizika spojená s vodou v podobě dlouhodobého nebo častějšího sucha nebo extrémních srážek, jak je zdůrazněno ve sdělení o rizicích souvisejících s klimatem. Pro zajištění Evropy odolné vůči problémům týkajícím se vody má klíčový význam ochrana a obnova koloběhu vody, podpora ekonomiky EU, která využívá vodu inteligentním způsobem, a zajištění přístupu k čisté sladké vodě pro všechny.

Plné uplatnění **přístupů oběhového hospodářství v dalších průmyslových odvětvích**, zejména v odvětví oceli, cementu, plastů a hliníku, by podle odhadů mohlo do roku 2050 snížit celosvětové emise skleníkových plynů spojené s hlavními průmyslovými materiály o 40 %. Pro dosažení klimatické neutrality je obzvláště důležité zvýšit v těchto obtížně dekarbonizovatelných odvětvích pohlcování uhlíku, včetně přírodních propadů uhlíku. Inovační fond EU ETS a aktualizace směrnice o průmyslových emisích[87] pomohou ekologické

[84] Včetně nařízení Rady (EU) 2022/1369 o koordinovaných opatřeních ke snížení poptávky po plynu.
[85] Eurostat, soubor údajů (nrg_cb).
[86] COM(2023) 168 final.
[87] Směrnice (EU) 2010/75.

transformaci průmyslu EU a podpoří inovace. Revidovaná směrnice o obnovitelných zdrojích energie[88] zpřísnila **kritéria udržitelnosti bioenergie** a stanovila i oblasti se zákazem těžby lesní biomasy.

Stavebnictví, budovy a infrastruktura jsou stále energeticky a materiálově nejnáročnějším odvětvím v EU a jsou hlavním činitelem záboru a zakrývání půdy. Zpráva o stavu energetiky z roku 2023 dospěla k závěru, že **stavebnictví musí výrazně urychlit** přechod na udržitelné postupy. Spotřeba materiálů v budovách by se mohla snížit o 30 %, pokud by se materiály využívaly efektivněji, zejména **prodloužením životnosti stávajících budov** a snížením poptávky po nových budovách. Sociální klimatický fond[89] podporuje **renovaci bydlení**, která je z hlediska klimatických, sociálních a energetických cílů výhodná pro všechny strany, zvláště pokud jde o nejzranitelnější skupiny.

V **potravinářském odvětví** bude zásadní **podpora pro zemědělce, rybáře a lesníky**, aby společně dosáhli ambiciózních cílů. Inovativní nástroje financování, jako je uhlíkové zemědělství a zemědělství zaměřené na biologickou rozmanitost, mohou poskytnout **řešení výhodná pro všechny strany,** protože odměňují zemědělce za zachování nebo zvýšení kvality půdy a její úrodnosti, jakož i kvality a dostupnosti vody. Navrhované právně závazné cíle pro rok 2030 v oblasti potravinového odpadu[90] mají pomoci snížit dopady na životní prostředí a klima. Rámec politiky EU v oblasti výzkumu a inovací významně podporuje přechod na udržitelné, zdravé a inkluzivní potravinové systémy.

EU musí lépe monitorovat a minimalizovat potenciálně negativní dopady obchodu na životní prostředí. V roce 2021 zavedla EU na základě Basilejské úmluvy pravidla pro **vývoz a dovoz plastového odpadu a pro přepravu plastového odpadu v rámci EU**. Vývoz plastového odpadu z EU do zemí, které nejsou členy OECD, klesl z přibližně 1 milionu tun v roce 2020 na přibližně 0,5 milionu tun v roce 2022. Nedávno přijatým nařízením o přepravě odpadů[91] učinila EU další klíčový krok tímto směrem. Probíhající hodnocení nařízení o předchozím souhlasu[92] pomůže při návrhu opatření, která zajistí, aby nebezpečné chemické látky zakázané v Evropské unii nebyly vyráběny na vývoz.

3. POKROK V PLNĚNÍ VYBRANÝCH ZÁKLADNÍCH PODMÍNEK

V rámci přezkumu v polovině období Komise analyzovala pokrok při využívání základních podmínek seskupených podle klíčových výzev. Doprovodný pracovní dokument útvarů Komise uvádí o dalších základních podmínkách uvedených v 8. akčním programu pro životní prostředí podrobnější informace.

[88] Směrnice (EU) 2023/2413.
[89] Nařízení (EU) 2023/955.
[90] COM(2023) 420 final.
[91] https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0087_CS.html.
[92] Nařízení (EU) č. 649/2012, L 201/60.

3.1 Provádění, vymáhání a právní stát v oblasti životního prostředí

Klíčem k dosažení dopadu v praxi je **účinné provádění stávajících právních předpisů**, zejména v případě ambiciózních opatření přijatých v rámci legislativního rámce Zelené dohody. Plnohodnotné provedení unijních environmentálních právních předpisů by ekonomice EU mohlo každoročně ušetřit přibližně 55 miliard EUR v nákladech na zdravotní péči a přímých environmentálních nákladech[93]. Přezkum provádění právních předpisů EU v oblasti životního prostředí v roce 2022 potvrdil, že v některých oblastech bylo dosaženo dobrého pokroku, ten však stále není dostatečný. 20 % všech případů porušení předpisů, kterými se Komise zabývá, se stále týká politiky v oblasti životního prostředí. **Dodržování zásad právního státu** je také otázkou důvěry veřejnosti v proces politiky. Revidované Aarhuské nařízení o přístupu k právní ochraně[94] zlepšuje kontrolu aktů EU ze strany občanské společnosti. Nově schválená směrnice o trestněprávní ochraně životního prostředí[95] poskytuje základ pro stíhání nových trestných činů proti životnímu prostředí a pro udělování harmonizovaných trestů na základě společných kritérií.

Překlenutí rozdílů v provádění si vyžádá značné úsilí v oblasti budování větší **správní kapacity** a silnějších **mechanismů správy a řízení**. Úroveň vymáhání individuálních a kolektivních práv v oblasti životního prostředí je v EU nerovnoměrná.

Spolupráce s členskými státy bude mít i nadále zásadní význam pro zlepšení účinnosti a efektivity provádění[96]. Komise bude i nadále poskytovat členským státům technickou podporu, včetně podpory při navrhování a provádění reforem prostřednictvím Nástroje pro technickou podporu.

3.2 Financování transformace

Zelená dohoda dala **impuls k mobilizaci veřejných**[97] **a soukromých zdrojů financování** pro účely transformace.

Víceletý rozpočet EU na období 2021–2027 podporuje cíle Zelené dohody, zejména stanovením ambiciózního cíle v oblasti klimatu ve výši 30 %, u něhož se aktuálně jeví, že bude pravděpodobně překročen (předpokládá se 32,6 %). Cíl v oblasti klimatu ve výši 37 % existuje také u Nástroje pro oživení a odolnost, hlavního nástroje v rámci NextGenerationEU, který mobilizuje dodatečné finanční prostředky ve výši více než 42 % celkových investic určených na investice v oblasti klimatu a životního prostředí. V důsledku toho vznikly významné synergie investic do oběhového hospodářství pro klima a biologickou rozmanitost a investic do biologické rozmanitosti v oblasti přizpůsobování se změně klimatu nebo nulového znečištění.

---

[93] Studie The costs of not implementing EU environmental law study (Náklady neprovádění právních předpisů EU v oblasti životního prostředí), Úřad pro publikace Evropské unie (europa.eu).

[94] Nařízení (EU) 2021/1767.

[95] COM(2021) 851 final.

[96] Podrobnosti k tomu, jak Komise monitoruje uplatňování práva EU, viz SWD(2023) 254 final.

[97] Veřejné financování ze strany členských států musí být v souladu s pravidly pro státní podporu, která se vztahují i na fondy EU v rámci sdíleného řízení.

Zásada „**významně nepoškozovat**“ je důležitá pro zajištění toho, aby investice EU obstály i v budoucnosti. Komise vydala pokyny, jak tuto zásadu uplatňovat v rámci Nástroje pro oživení a odolnost, a v současné době pracuje na uceleném přístupu k jejímu uplatňování na další finanční nástroje EU (např. na Sociální klimatický fond, politiku soudržnosti, program InvestEU) a revidované finanční nařízení[98], a jak zajistit, aby byla tato zásada použitelná na celý rozpočet EU.

Transparentnost vytvořená rámcem EU pro udržitelné financování včetně taxonomie EU pomohla **přerozdělit toky soukromého kapitálu** a **snížit kapitálové náklady** na udržitelné činnosti a investice. Další rozšiřování povědomí o příležitostech i finančních rizicích spojených se změnou klimatu a zhoršováním stavu přírody[23] umožní finančním trhům plně se podílet na financování transformace. Nejnovější důkazy o dopadech rámce EU pro udržitelné financování jsou vcelku povzbudivé[99], což potvrzuje například i **výrazný nárůst zelených dluhopisů**: z 0,6 % všech dluhopisů EU v roce 2014 na 8,9 % v roce 2022. Stále je však třeba přijmout další opatření, jak je uvedeno ve sdělení o cíli na rok 2040[100].

Existuje potenciál pro přijetí dalších opatření, která přimějí znečišťovatele platit. Komise například navrhla zahrnout zásadu rozšířené odpovědnosti výrobců do revize směrnice o čištění městských odpadních vod. Rovněž byly přijaty nové závazky a existuje zájem o **tržní nástroje,** zejména na vnitrostátní úrovni, které mají nasměrovat investice k ekologickým a klimatickým cílům.

To by mohlo pomoci zvrátit **pokles podílu environmentálních daní na celkových daňových příjmech** (z 6,0 % v roce 2010 na 5,5 % v roce 2021), který vyvolaly politické obtíže při provádění změn v daňovém systému a související sociální a ekonomické problémy[101]. Méně než 4 % všech environmentálních daní souvisí se znečištěním a využíváním primárních zdrojů, zatímco více než 96 % se týká energie a dopravy.

Zelená dohoda podporuje větší využívání **ekologických rozpočtových nástrojů** s cílem přesměrovat veřejné investice, spotřebu a zdanění na ekologické priority a vyhnout se škodlivým dotacím. Stále větší měrou se zvyšuje závaznost pravidel pro **zadávání zelených veřejných zakázek** (např. v rámci nedávných iniciativ týkajících se baterií, energetické náročnosti budov[102], stavebních výrobků[103] a udržitelných výrobků). Navzdory tomuto úsilí zůstaly dotace na fosilní paliva v období 2015–2021 víceméně beze změny, a to na úrovni přibližně 56 miliard EUR (v cenách z roku 2022), přičemž téměř polovina z nich byla použita na dotace ropy a více než čtvrtina na dotace zemního plynu.

Dotace na fosilní paliva se v letech 2021 až 2022 zvýšily o téměř 120 % v reakci na krizi týkající se cen energií. Podle nařízení o správě[104] podávají členské státy zprávy o **všech**

[98] Nařízení (EU) 2022/2434.
[99] Viz např. Zpráva platformy pro udržitelné financování o kompendiu tržní praxe – Evropská komise (europa.eu)
[100] COM(2024) 63 final.
[101] Eurostat, soubor údajů (ten00141).
[102] COM(2021) 802 final.
[103] COM(2022) 144 final.
[104] Nařízení (EU) 2018/1999.

energetických dotacích. Komise rovněž vyvíjí metodiku pro vykazování neenergetických dotací škodlivých pro životní prostředí.

Stanovování cen uhlíku, například systém EU ETS, snižuje emise. Generuje členským státům příjmy používané na boj proti změně klimatu a na podporu průmyslových inovací a domácností pro spravedlivou transformaci. V prvních třech kolech Inovační fond v rámci systému EU ETS rozdělil 6,5 miliardy EUR na přibližně sto pilotních projektů a demonstračních zařízení pro inovativní nízkouhlíkové technologie.

Přestože se objem veřejných a soukromých zelených investic značně zvýšil, **v celé EU stále existuje značná mezera v investicích do životního prostředí**, která se do roku 2030 pohybuje mezi 95 a 145 miliardami EUR ročně[105].

3.3 Správa pro integrovanou tvorbu politik

Široká škála **ambiciózních iniciativ EU v oblasti správy věcí veřejných podporuje integrovaná řešení** společenských, environmentálních a klimatických výzev v členských státech. Například začlenění oběhovosti do vnitrostátních plánů v oblasti energetiky a klimatu a do strategie EU pro konkurenceschopnost, využití řešení inspirovaných přírodou v národních strategiích pro přizpůsobení se změně klimatu, v plánech pro ozeleňování měst, včetně zastavěného prostředí, zelené infrastruktuře a strategiích/plánech využití půdy.

Roční cyklus rámce makroekonomické správy EU, **evropský semestr**, nyní zahrnuje cíle udržitelného rozvoje a přehledy odolnosti EU. Je strukturován na základě **rámce konkurenceschopné udržitelnosti,** který zahrnuje přechod klíčových průmyslových odvětví (energetika, mobilita, zemědělství a potravinářství, zastavěné prostředí) na oběhové ekonomické modely a uhlíkovou neutralitu. Zahrnuje také ochranu přírody, vodohospodářskou odolnost, mezeru v investicích do životního prostředí, aspekty spravedlivé transformace podporující začlenění v sociální oblasti a v oblasti zaměstnanosti, postupné ukončování dotací škodlivých pro životní prostředí a zásadu „znečišťovatel platí“, včetně oblasti daní. To se odráží v doporučeních pro jednotlivé země na rok 2023, která kladou velký důraz na ekologickou transformaci, zejména pak na energetickou transformaci a zelené dovednosti a na průmyslové a zastavěné prostředí ve většině členských států. Zaměření na další priority v oblasti životního prostředí se může dále zpřesňovat.

3.4 Udržitelné obchodní modely pro odolnou ekonomiku

Zdravé ekosystémy tvoří skutečný základ našeho hospodářství. **Podniky jsou vysoce závislé na přírodních zdrojích**: 72 % ze 4,2 milionu podniků v eurozóně je vysoce závislých na alespoň jedné službě související s přírodou, jako je opylování, čistá voda, zdravá půda nebo dřevo[106].

[105] Za předpokladu, že budou realizovány příslušné základní investice, tj. investice do energetiky, dopravy, průmyslu nebo zemědělství, které přinesou nezbytné vedlejší přínosy pro životní prostředí.
[106] COM(2023) 376 final.

Očekává se, že zavedení právních předpisů v rámci Zelené dohody **zvýší zaměstnanost a hrubou přidanou hodnotu v odvětvích zelené ekonomiky**, a tím zvýší konkurenceschopnost EU. Tato odvětví vykazovala během několika po sobě jdoucích krizí značnou odolnost a překonávala výkonnost širší ekonomiky. Zelená ekonomika však v EU stále představuje méně než 3 % hospodářství[107].

Přínos a hodnota přírody jsou stále v příliš mnoha obchodních a investičních rozhodnutích spíše opomíjeny. K nápravě tohoto stavu bude zapotřebí silných partnerství s podniky, která se budou opírat o klíčové referenční hodnoty stanovené v rámci pravidel EU. Nedávná iniciativa týkající se environmentálních tvrzení řeší riziko klamavé zelené reklamy, které lze překonat použitím normalizovaných metodik. **Směrnice o podávání zpráv podniků o udržitelnosti**[108] a navrhovaná **směrnice o náležité péči podniků v oblasti udržitelnosti**[109] podporují odpovědné chování podniků napříč hodnotovými řetězci a předcházejí nepříznivým sociálním, klimatickým a environmentálním dopadům podnikatelských aktivit společností působících v EU i mimo ni, tyto nepříznivé dopady zmírňují a řeší. Zvýšené využívání **nových metodik podnikového účetnictví v oblasti řízení přírodního kapitálu** by poskytlo cenné údaje pro zveřejňování informací ze strany podniků, například v rámci směrnice o podávání zpráv podniků o udržitelnosti. Je zapotřebí dalších kroků, které společnostem pomohou plnit jejich oznamovací povinnosti.

Stejně tak je pro podporu udržitelných obchodních modelů důležité **zlepšit přístup k financování** pro začínající a rozvíjející se podniky v EU, podporovat výzkum a inovace, **rozvíjet dovednosti a zajišťovat kritické suroviny**.

3.5 Spravedlivá transformace a environmentální spravedlnost

Dopady zhoršování životního prostředí a znečištění na občany EU nejsou v rámci členských států EU ani mezi nimi rozloženy rovnoměrně. **Zranitelné skupiny**, ať už jsou zranitelné z důvodů socioekonomických, z důvodů zdravotního stavu, věku, pohlaví nebo příslušnosti k menšině, **jsou neúměrně postiženy** změnou klimatu, environmentálními riziky a souvisejícími zdravotními riziky a změnami na trhu práce. To **oslabuje sociální soudržnost**, podkopává důvěru v orgány státní správy, a tím i životaschopnost transformace.

Cílem unijního **programu spravedlivé transformace** je dosáhnout změny, která bude prospěšná pro všechny. Mechanismus pro spravedlivou transformaci je fond na podporu pracovníků a občanů žijících v regionech, které jsou transformací postiženy nejvíce (do fondu je přidělena částka nejméně 100 miliard EUR). Systém obchodování s emisemi (ETS) snižuje emise a přináší členským státům příjmy na boj proti změně klimatu. **Sociální klimatický fond** financovaný ze systému ETS uvolní 87 miliard EUR na podporu zranitelných domácností, uživatelů dopravy a mikropodniků. První hodnocení[110] týkající se provádění doporučení Rady

[107] Eurostat, soubor údajů (env_ac_egss2).
[108] Směrnice (EU) 2022/2464.
[109] COM(2022) 71 final.
[110] Klíčová sdělení Výboru pro zaměstnanost a Výboru pro sociální ochranu k provádění doporučení Rady ohledně zajištění spravedlivé transformace na klimatickou neutralitu, pdf (europa.eu).

ohledně zajištění spravedlivé transformace na klimatickou neutralitu[111] ukázalo, že členské státy začínají zavádět opatření pro spravedlivou transformaci, přičemž mezi jednotlivými zeměmi panují značné rozdíly a existuje prostor pro zlepšení.

Strategie EU pro **rovnost žen a mužů** pro období 2020–2025 a Nástroj pro oživení a odolnost se v tomto procesu zabývají rovností žen a mužů a průřezovými nerovnostmi[112]. **Agenda dovedností EU** podporuje přístup ke vzdělávání, odborné přípravě a celoživotnímu učení pro účastníky vzdělávání všech věkových skupin a pracovníky.

Důkazní základna týkající se vazby mezi životním prostředím a sociální problematikou je až na výjimky stále dosti nedostatečně rozvinutá. **Nerovnosti v oblasti znečištění ovzduší** se od roku 2007 do roku 2020 nezlepšily. V nejchudších regionech (s nejnižšími 20 % HDP na osobu) jsou úrovně jemných částic PM2,5 trvale přibližně o třetinu vyšší než průměr a vyhlídky na rychlé zlepšení jsou malé. Lidé ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením mají horší přístup ke kvalitní pitné vodě a hygieně[113].

Větší povědomí o **potenciálu zelené ekonomiky vytvářet pracovní místa** by mohlo zvýšit podporu ze strany veřejnosti. V roce 2021 mělo v oběhovém hospodářství zaměstnání 4,3 milionu lidí, což je o 11 % více než v roce 2015[114], přičemž související přidaná hodnota se zvýšila o 27 % a dosáhla přibližně 299 miliard EUR[115]. Jen v odvětví čisté vody, odpadů a nápravy škod je zaměstnán přibližně 1 milion lidí a investice do čistých technologií jsou faktorem dalšího vytváření pracovních míst.

Zvýšilo se povědomí o potřebě chránit **zranitelné skupiny** (například v rámci navrhované směrnice o kvalitě ovzduší a směrnice o městských odpadních vodách) a o provádění **evropského pilíře sociálních práv** v oblasti přístupu k vodě. Tyto změny jsou příležitostí k posílení opatření v oblasti environmentální spravedlnosti. Na celosvětové úrovni je EU průkopníkem partnerství pro spravedlivou transformaci energetiky s Jihoafrickou republikou, Indonésií, Vietnamem, Senegalem a Indií. Pracovní program pro spravedlivou transformaci, který vznikl na konferenci COP28, umožní výměnu informací o spravedlivé transformaci.

3.6 Souvislost mezi životním prostředím a zdravím

Zvyšuje se povědomí o úloze přírody a biologické rozmanitosti pro lidské zdraví a pohodu. Evropské středisko pro sledování klimatu a zdraví od roku 2021 podporuje spolupráci v oblasti dopadů změny klimatu na lidské zdraví a Atlas zdraví a životního prostředí, který zpracovává Evropská agentura pro životní prostředí, obsahuje mapy pro vizualizaci dopadů na životní prostředí.

[111] Doporučení Rady ze dne 16. června 2022 ohledně zajištění spravedlivé transformace na klimatickou neutralitu, 2022/C 243/04.

[112] Souvislosti mezi rovností žen a mužů a životním prostředím viz Evropský institut pro rovnost žen a mužů, index rovnosti žen a mužů 2023.

[113] Viz: Evropská komise, Access to Essential Services (European Pillar of Social rights): Evidence from EU Member States, Final Synthesis Report (Přístup k základním službám (evropský pilíř sociálních práv): důkazy z členských států EU, závěrečná souhrnná zpráva), 2023.

[114] Eurostat, soubor údajů (cei_cie011).

[115] Eurostat, soubor údajů (cei_cie012).

Každé desáté předčasné úmrtí v Evropě může souviset se znečištěním, které větší měrou postihuje znevýhodněné a zranitelné skupiny obyvatel. Předpokládá se, že environmentální příčiny stojí v Evropě ročně **za více než čtvrt milionem úmrtí na rakovinu** a obzvláště škodlivý účinek má znečištění na **malé děti**[116]. Sdělení o komplexním přístupu k duševnímu zdraví[117] zdůrazňuje dopady vystavení veřejnosti znečištěnému ovzduší nebo toxickým chemickým látkám na **duševní zdraví** a pozitivní vliv čistého životního prostředí na tělesné i duševní zdraví.

Vědci jsou stále více znepokojeni možným dopadem **mikroplastů** na lidské zdraví a varují, že expozice chemickým látkám může vést k problémům v oblasti **reprodukčního a vývojového zdraví**, včetně neplodnosti, potratů, abnormálního vývoje plodu a předčasné puberty.

Přístup „jedno zdraví“ uznává, že veřejné zdraví a zdraví domácích a volně žijících zvířat a rostlin a širší životní prostředí jsou vzájemně propojeny. Tento přístup je součástí iniciativ EU, jako je strategie „Od zemědělce ke spotřebiteli“ a farmaceutická strategie, které zahrnují opatření, jež mají snížit celkové používání antimikrobiálních přípravků, včetně používání v živočišné výrobě, aby se zabránilo antimikrobiální rezistenci.

Na **celosvětové úrovni** byla EU v rámci Úmluvy o biologické rozmanitosti a Čtyřstranné aliance (FAO, UNEP, WHO a WOAH) jedním z prvních podporovatelů přístupu „jedno zdraví“. **Prohlášení konference COP28 o klimatu a zdraví**[118] zavazuje smluvní strany k řešení dopadů na zdraví souvisejících s klimatem a k podpoře spolupráce v oblasti přístupu „jedno zdraví“.

3.7 Digitalizace

8. akční program pro životní prostředí zdůrazňuje, že digitalizace skrývá nevyužitý potenciál pro urychlení transformace.

Cílem realizace **iniciativy „datový prostor v rámci Zelené dohody“** a revize pravidel pro sdílení geoprostorových dat o životním prostředí („GreenData4All“) je zpřístupnit relevantní data o životním prostředí, aby se posílila tvorba a provádění fakticky podložené politiky.

Jedním z konkrétních příkladů je nový **digitální pas výrobku**, který je výsledkem strategie EU „Evropa připravená na digitální věk“. Pas výrobku pomůže používat méně materiálů a energie, snížit emise, minimalizovat množství odpadu, a dokonce i podpořit dematerializaci.

Je třeba přijmout další opatření v oblasti digitalizace, aby se členským státům a podnikům **usnadnilo podávání zpráv** o klimatu a vlivu na životní prostředí.

Opatření v oblasti digitalizace mohou pomoci nejen státním správám, ale mohou také umožnit občanům, aby byly nápomocni při sledování stavu životního prostředí. Využití **plného potenciálu moderního shromažďování a analýzy dat** (a to i prostřednictvím družic Copernicus) posílí rámec pro monitorování a podávání zpráv v rámci 8. akčního programu pro

[116] COM(2021) 44 final.
[117] COM(2023) 398 final.
[118] Focus on Health at COP 28 (Zaměření na zdraví při konferenci COP 28) (who.int).

životní prostředí. Využití metod **občanské vědy** může zvýšit povědomí, vyvinout veřejný tlak na vlády a přispět k environmentálnímu výhledu.

Vzhledem k tomu, že dopady digitalizace na životní prostředí rychle rostou, bude klíčové řešit potenciální **negativní dopady na životní prostředí** (v důsledku souvisejícího nárůstu spotřeby energie a výroby, spotřeby a likvidace elektronických zařízení).

3.8 Celosvětové uplatňování

Faktory ovlivňující **změnu klimatu a úbytek biologické rozmanitosti jsou globální a mnohé formy znečištění mají přeshraniční povahu**. **EU nemůže dosáhnout svých cílů v oblasti klimatu a životního prostředí, pokud bude jednat sama**.

Zelená dohoda dala nový impuls globálním ekologickým a klimatickým opatřením EU. **Diplomacie v rámci Zelené dohody** podpořila celosvětové přijetí cílů v oblasti klimatu, energetiky a životního prostředí a v návaznosti na pandemii COVID-19 i v oblasti **udržitelnosti v rámci globálního hospodářského oživení**. EU uzavřela **zelené aliance** s Japonskem, Norskem a Kanadou a **zelená partnerství s** Koreou a Marokem. EU rovněž zintenzivnila spolupráci s podobně smýšlejícími dárci, zahájila partnerství pro spravedlivou transformaci energetiky s Jihoafrickou republikou, Vietnamem, Indonésií a Senegalem a posílila spolupráci s několika dalšími zeměmi a regionálními uskupeními. Na mnohostranné úrovni se klíčovými milníky v mezinárodní spolupráci staly přijetí **celosvětového rámce pro biologickou rozmanitost z Kchun-mingu a Montrealu** na 15. konferenci smluvních stran Úmluvy o biologické rozmanitosti (COP15) a přijetí **Úmluvy o biologické rozmanitosti moří v oblastech nacházejících se mimo jurisdikci jednotlivých států**. Na konferencích OSN o **klimatu COP27 a COP28** bylo dosaženo pokroku, včetně závazků v rámci globálního hodnocení, které se týkají zdvojnásobení energetické účinnosti a ztrojnásobení kapacity pro energii z obnovitelných zdrojů, a globálního závazku v oblasti metanu, který se vztahuje na odvětví energetiky, odpadů a zemědělství. Dalším významným úspěchem byly globální rámec OSN pro chemické látky, konference OSN o vodě v roce 2023 a zahájení jednání o mezivládním mechanismu pro ukončení znečišťování plasty. Zelená dohoda také vedla k novým právním předpisům EU (týkajícím se odlesňování, mechanismu uhlíkového vyrovnání na hranicích atd.), které cílí na udržitelnější dodavatelské řetězce a vedou k silnějšímu mezinárodnímu zapojení v konkrétních otázkách, a to i v rámci obchodní politiky EU. První **dobrovolný přezkum EU o pokroku při provádění Agendy pro udržitelný rozvoj 2030** provedený v roce 2023 uvádí, že EU je plně odhodlána plnit sedmnáct cílů udržitelného rozvoje a dosáhla pokroku při jejich plnění[119].

Vzhledem k současným problémům týkajícím se **multilateralismu**, které vyplývají ze zhoršujících se geopolitických vztahů, je zásadní **mobilizovat třetí země** k dosažení společných cílů v oblasti klimatu a životního prostředí. EU musí využívat své diplomatické sítě, politický vliv, technologické znalosti, možnosti odborné přípravy a finanční zdroje, aby mohla spolupracovat **s vládami a podniky** a pomáhat při **budování globální odolnosti** s cílem

[119] COM(2023) 700 final.

předcházet nestabilitě, nedostatku potravin, vysídlování obyvatelstva a nucené migraci a podporovat globální udržitelný rozvoj ve všech jeho aspektech. Je rovněž nezbytné **spolufinancovat spravedlivou transformaci na celosvětové úrovni.**

4. MĚŘENÍ POKROKU

S cílem posoudit pokrok a usnadnit strategickou politickou komunikaci na vysoké úrovni předložila Komise po konzultacích se zúčastněnými stranami **monitorovací rámec v 8. akčním programu pro životní prostředí**[120]. Zahrnuje 28 hlavních ukazatelů, které poskytují strategický přístup ke sledování systémových změn v praxi, a to plně v souladu s odvětvovými nástroji monitorování klimatu a životního prostředí. Na základě vybraných hlavních ukazatelů bude agentura EEA zveřejňovat **výroční monitorovací zprávy**.

V souladu s požadavky 8. akčního programu pro životní prostředí by měl monitorovací rámec zůstat stálý, aby byla zajištěna odpovědnost. Byl přijat v roce 2022 a hlavní ukazatele, které obsahuje, stále odpovídají svému účelu. Přesto probíhají práce na zlepšení stávajících ukazatelů a vývoji nových (viz doprovodný pracovní dokument útvarů Komise) a v budoucnu lze zvážit aktualizaci monitorovacího rámce.

V posledních několika letech Komise vytvořila několik **nových průřezových monitorovacích rámců** k měření pokroku v oblasti systémových změn, včetně pokroku v oblasti cílů udržitelného rozvoje a odolnosti. Při vývoji těchto rámců Komise použila klimatické a environmentální ukazatele ze stávajících tematických rámců pro monitorování, včetně monitorovacího rámce podle 8. akčního programu pro životní prostředí. Tyto ukazatele se používají také v evropském semestru. Pracuje se na vytvoření rámce pro **měření pokroku „nad HDP**“ směřujícího k udržitelnému a inkluzivnímu přehledu ukazatelů blahobytu.

5. ZÁVĚRY

Na základě Zelené dohody a v souladu s 8. akčním programem pro životní prostředí EU zavedla ambiciózní dlouhodobé cíle, iniciativy a rámcové právní předpisy. Dostala se tak **na správnou trajektorii** k dosažení přírodě prospěšného oběhového hospodářství s nulovými čistými emisemi. Nyní má pevný právní rámec, který stanoví cíle v oblasti klimatu a životního prostředí, a meziodvětvové právní předpisy pro urychlení transformace v klíčových odvětvích hospodářství, jako je energetika, průmysl a doprava. Většina iniciativ musí být ještě plně realizována. Proto je ještě **příliš brzy na to, aby bylo možné v plném rozsahu posoudit jejich dopad na životní prostředí**.

Zelená dohoda vytyčuje cestu EU k udržitelné budoucnosti tak, aby nebylo dosaženo sociálních, klimatických a environmentálních bodů zvratu, které by poškodily hospodářství a společnost. Jedná se o systémovou strategii, která je realizována v plném souladu s prioritními cíli a základními podmínkami 8. akčního programu pro životní prostředí. Vychází ze synergií

[120] COM(2019) 640 final.

mezi klimatickými, environmentálními, sociálními, průmyslovými cíli a cíli v oblasti konkurenceschopnosti, přičemž pokrok v jedné oblasti vytváří pákový efekt v ostatních oblastech.

Oběhové hospodářství a iniciativy zaměřené na nulové znečištění povedou k pozitivním změnám, které pomohou zmírnit změnu klimatu a zachovat biologickou rozmanitost. Ochrana přírody generuje vedlejší přínosy pro zmírnění dopadů změny klimatu a přizpůsobení se této změně. Hospodářství účinně využívající zdroje snižuje tlak na ekosystémy, pomáhá udržovat dlouhodobou konkurenceschopnost a budovat odolnost vůči vnějším šokům. Vize 8. akčního programu pro životní prostředí pro rok 2050 je jádrem řádné a spravedlivé ekologické transformace v EU i mimo ni, která bude vedena mezigenerační odpovědností.

Bude zapotřebí úsilí orgánů na všech úrovních i soukromého sektoru, aby se zajistilo, že právní předpisy budou mít účinky v praxi a **urychlí tempo** snižování emisí, ochranu a obnovu biologické rozmanitosti a zavádění čistých a oběhových řešení. Pro úspěšné provádění politiky a regulačního rámce bude mít klíčový význam zjednodušení, modernizace a digitalizace a odpovídající financování. Je také nezbytné pochopit a překonat problémy spojené s prováděním, aby se právní rámec upevnil, přinesl výsledky a aby se na něm podílely všechny zúčastněné strany. Všechna odvětví a skupiny musí vidět výhody, které jim ekologická transformace přináší.

Za tímto účelem bude Komise nadále úzce spolupracovat s členskými státy a všemi zúčastněnými stranami. Příkladem této práce jsou dialogy s hospodářskými subjekty a sociálními partnery, jakož i panelové diskuse s občany[121], jejichž cílem je pomoci klíčovým skupinám v pochopení rizik souvisejících s klimatem a životním prostředím a zvýšit jejich podporu pro opatření potřebná k budování odolnosti a dlouhodobé udržitelnosti ve všech segmentech socioekonomického spektra.

Pro ekologickou transformaci v EU a dosažení cíle klimatické neutrality jsou zapotřebí značné investice. Financování ekologické transformace je nezbytné, aby se zabránilo nákladům spojeným se změnou klimatu a zhoršováním životního prostředí, které poškozují ekosystémové služby, jež živí ekonomiku a společnost. K překlenutí nedostatku finančních prostředků jsou zapotřebí investice z veřejného i soukromého sektoru a postupně by měly být zrušeny dotace na fosilní paliva a další dotace škodlivé pro životní prostředí.

Investoři a průmysl se do tohoto procesu zapojují stále větší měrou a chápou, co udržitelnost znamená pro budoucnost jejich obchodních modelů a jaká strategická rozhodnutí musí přijmout v dlouhodobém horizontu. Aby se ekologická transformace uskutečnila, bude třeba ji lépe začlenit do mechanismů hospodářské koordinace, jako je makroekonomická koordinace a evropský semestr.

A konečně, zásadní význam mají celosvětová opatření týkající se změny klimatu a cílů v oblasti životního prostředí. EU se v tomto ohledu stala vůdčí silou, když do popředí mezinárodní agendy postavila změnu klimatu, úbytek biologické rozmanitosti a v poslední době také znečištění plasty a odolnost vůči problémům týkajícím se vody. Mobilizuje mezinárodní

[121] Platforma pro účast občanů – Evropská komise (europa.eu).

společenství k naplnění vize 8. akčního programu pro životní prostředí, která spočívá ve spokojeném životě v mezích naší planety.